

Методичні рекомендації щодо календарно-тематичного планування навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах

Для успішного здійснення завдань дошкільної освіти вирішальним має стати практика визнання пріоритету дитячого буття, за якої в центрі уваги є дитина з її природними нахилами, можливостями, прагненнями, інтересами тощо. Щоб забезпечити гармонійну єдність процесів виховання і навчання, спрямовану на розвиток і саморозвиток дітей, необхідне цілеспрямоване, раціональне планування життєдіяльності дітей. З цією метою Міністерством освіти, науки, молоді і спорту України було підготовлено інструктивно-методичний лист «Планування роботи в дошкільних навчальних закладах» за № 1/9-455 від 03.07.09 року. В листі наголошено, що робота педагогічних працівників регламентується **календарним планом**, який є основним для вихователя, і може складатися на місяць, 1-2 тижні, один чи декілька днів. Модель планування, структура і форма плану затверджується педагогічною радою, враховуючи досвід роботи вихователів, обізнаність з вимогами програми тощо. Вихователь має **свободу вибору більш ефективної, зручної для нього моделі і форми планування.**

Моделі планування можуть бути:

за сферами життєдіяльності - щодня реалізується завдання однієї із сфер і всі лінії розвитку (метод занурення); п'ятниця або понеділок - день узагальнення за всіма сферами;

- *за видами діяльності* (ігрова, трудова, комунікативна, пізнавальна, рухова, навчальна) з урахуванням усіх ліній розвитку та змісту сфер життєдіяльності;
- *за інтегрованими блоками* - завдання художньо-естетичного, соціально-морального, мовленнєвого розвитку та інших, розв'язуються через усі сфери життєдіяльності. Окремо плануються завдання і види роботи з фізичної культури та музики;
- *за лініями розвитку* - кожного дня домінує одна лінія розвитку у взаємодії з іншими з урахуванням змісту усіх сфер життєдіяльності (метод занурення) тощо.

Практика показує, що при плануванні роботи варто використовувати блочно-тематичний принцип, оскільки він базується на інтегрованому підході до організації життєдіяльності дітей, забезпечує змістову цілісність, системність,

послідовність, ускладнення та повторення програмового матеріалу. Застерігаємо від нерационального планування, коли перевага надається одній сфері життєдіяльності або лінії розвитку на тривалий період (тиждень, місяць), що не забезпечує цілісного, системного підходу до життєдіяльності дітей.

Календарному плануванню передують перспективне. Перспективне планування навчально-виховної роботи педагога - це прогнозування його освітньої діяльності на значну часову перспективу (від 1 місяця до 1 року), в якому фахівець передбачає власну систему педагогічних заходів, їх розподіл у часі, послідовність проведення. Воно допомагає вихователю надати педагогічному процесу в певній групі дітей більшої визначеності, цілеспрямованості, системності, забезпечити його поетапність. Його результатом є перспективні плани, які складаються у довільній формі (текстовій або графічній). Перспективні плани розробляються, як правило, у вигляді сіток. На місячну перспективу доцільно планувати сітки занять (зазначається сфера життєдіяльності чи розділ програми, тема і основна мета занять. Вихователі не вносять до сітки занять на місяць тему і мету музичних занять. Плануючи фізкультурні заняття, вказують лише їх теми: назви вправ з основних рухів та рухливої гри із основної частини заняття. Мета цих занять, окремі види, форми роботи розкриваються у календарних планах.

До перспективних планів належать також сітки ігрової, трудової діяльності, вивчення фізичних вправ, проведення свят, розваг тощо, які педагог складає на різний термін. Зокрема, перспективні сітки проведення свят, розучування рухливих, сюжетно-рольових, музичних ігор зручно розробляти на весь навчальний рік; перспективні плани проведення розваг — на квартал чи півріччя; плани розучування фізичних вправ, музично-ритмічних рухів, творів для слухання музики і співів, включення вправ до різних форм роботи з фізичного виховання, організації підготовчої роботи і проведення творчих ігор, праці в природі, господарсько-побутової, ручної праці (колективно чи підгрупами), систематичних спостережень в природі та довкіллі — на місяць або квартал.

Запропоновані види перспективних планів (крім сіток проведення свят і розваг)

не є обов'язковими. Вони служать допоміжним документом під час календарного планування і розробляються педагогами залежно від потреб, продиктованих конкретними умовами освітнього процесу, та власних творчих задумів практиків.

На основі перспективного - педагоги розробляють календарний (щоденний) план роботи. Календарний план складається з двох частин: робота перед планом і власне план. Перед планом на початку кожного місяця обов'язково записуються комплекси вправ ранкової гімнастика та гімнастики після денного сну (по 2 комплекси на місяць з визначенням ускладнень до кожного комплексу за тиждень); загартовуючі заходи (назва, норми); колективні форми роботи з батьками вихованців конкретної вікової групи (теми, терміни проведення); інші форми роботи за необхідності, розраховані на тривалий період, наприклад: вправляння дітей у користуванні ножем під час їди.

Принципами календарного планування є: послідовність у викладенні матеріалу, чіткість поставлених завдань, відповідність форм роботи віковим та індивідуальним особливостям дітей, різноманітність видів діяльності тощо.

У першій половині дня варто не перевантажувати дітей організованими формами діяльності (заняттями), а рівномірно розподіляти види активності за основними лініями розвитку протягом дня в залежності від бажань та інтересу дітей.

План передбачає види дитячої діяльності, як організованої педагогом так і самостійної (продуктивну працю, художню діяльність, гру, спілкування та ін.); індивідуальну роботу з дітьми (новачками, тими хто часто хворіє, має різні проблеми тощо). З метою планування індивідуальної роботи доцільно вести записи спостережень за дітьми в довільній формі. Обов'язкова умова в плануванні роботи з дітьми - участь обох вихователів вікової групи.

Щоб полегшити календарне планування для вихователів, особливо при впровадженні в практику роботи нової Програми розвитку, варто створити творчі групи із числа представників методичної служби різних рівнів, вихователів-методистів, вихователів

та інших педагогічних працівників для складання перспективних планів (на рік, півріччя, квартал, місяць).

Поточні (календарні) або щоденні плани також можуть мати довільну текстову форму або вкладатись у графічну схему або таблицю.

Найбільш поширеним є календарне планування роботи вихователя на один-два дні за наявності перспективної сітки занять на місяць, сіток ігрової, трудової діяльності тощо (за потреби), що дає можливість гнучко, ситуативно розподіляти програмові завдання. Вихователям-початківцям рекомендується складати розгорнуті плани на один-два тижні для того, щоб краще бачити перспективу, якщо спостереження і аналіз їх роботи з боку завідувача та методиста дошкільного закладу доводять потребу такої вимоги.

Навчально-виховну роботу вихователів на щодень доцільно планувати з використанням різних підходів: за основними режимними моментами першої і другої половини дня, за видами дитячої діяльності та формами роботи педагога з дітьми тощо (див. додатки 1,2). Педагоги мають право використовувати і особисті раціональні підходи до планування життєдіяльності дітей в групі.

Для планування за будь-якою схемою та за будь-якими підходами необхідно дотримуватися таких вимог до запису в планах:

- *занять*: сфера чи розділ програми, тема, програмові завдання (навчальні, розвивальні, виховні), матеріал та обладнання, хід у вигляді плану (молодим спеціалістам доцільно планувати хід занять у більш розгорнутій формі);
- *ігор*: назва, мета, атрибути, обладнання та інвентар, дозування, за потреби — ускладнення, основні прийоми керівництва;
- *дитячої праці*: вид праці, форма організації (чергування, доручення, колективна праця), зміст трудових завдань, мета, інвентар, окремі прийоми проведення;
- *спостережень, цільових прогулянок, екскурсій*: об'єкт, мета, матеріал, перелік основних питань і завдань дітям;

- *прогулянок-походів за межі дитячого садка*: кінцевий пункт, спосіб пересування, тривалість, мета, інвентар, хід у формі плану-схеми з визначенням місць, тривалості і змісту відпочинку;
- *самостійної діяльності дітей (рухової, художньої)*: назва форми роботи, матеріал та обладнання, прийоми керівництва;
- *бесід (колективних, з підгрупами)*: тема, мета, запитання дітям, використані художні твори тощо.
- *розваг (фізкультурних, музичних, літературних)*: вид розваги, тема (сценарій складається окремо, зокрема музкерівником чи інструктором з фізвиховання);
- *індивідуальної роботи з дітьми*: розділ програми чи напрям навчально-виховної роботи, імена дітей, мета, завдання дітям, матеріал (інвентар);
- *індивідуальної роботи з батьками*: форма роботи, імена дітей, з батьками яких ця робота планується, тема, мета.

Доречно взяти за правило: під час складання календарних планів роботи уникати як багатослів'я, так і надмірного лаконізму; натомість використовувати чіткі і конкретні формулювання, які допоможуть зробити план дієвим, змістовним. Принципами календарного планування є: послідовність у викладенні матеріалу, чіткість поставлених завдань, відповідність форм роботи віковим та індивідуальним особливостям дітей, різноманітність видів діяльності тощо.

Музичні керівники, інструктори з фізичного виховання, вихователі з образотворчої діяльності та інші спеціалісти певного профілю свої плани навчально-виховної роботи розробляють для кожної вікової групи окремо (якщо є паралельні вікові групи, то складається для них один план з диференціацією, в залежності від складу групи, кількості дітей, рівня їх розвитку тощо), на період від 1—2 тижнів до 1 місяця. Ці плани узгоджуються з планами роботи вихователів. У них вони відображають різні форми роботи з дітьми: заняття, індивідуальна робота, свята і розваги та зумовлені особливостями змісту професійної діяльності фахівців.

Заняття з фізичної культури та образотворчої діяльності плануються на обраний педагогом відрізок часу з обов'язковим визначенням для кожного

заняття дати проведення, програмових завдань, обладнання, інвентарю (матеріалів), перебігу заняття (зазначити послідовний перелік етапів заняття, завдань дітям, дозування, способи організації дітей, основні методи і прийоми роботи педагога з вихованцями (див. додаток 3). Музичні заняття можна планувати за такою самою схемою.

Практика свідчить і про раціональність щомісячного планування програмового матеріалу до занять, що значно заощаджує час досвідченого педагога, вивільняє його для практичної роботи з дітьми. При цьому музичний керівник один раз на початку місяця визначає всі завдання з навчання дітей слухання музики, співів, музично-ритмічних рухів, гри на музичних інструментах, розвитку пісенної, музично-ігрової, танцювальної творчості та відбирає потрібний програмовий репертуар до кожного виду дитячої музичної діяльності, який буде опрацьовуватись на заняттях упродовж цього місяця (див. додаток 4). З метою відображення періодичності подання репертуару з кожного виду музичної діяльності відповідно до етапів його розучування (первинне ознайомлення, поглиблене розучування, закріплення) та складності музичного твору треба у графі "Примітки" навпроти кожного твору зазначати кількість занять, відведених для його опрацювання.

Індивідуальну роботу з дітьми фахівці вузького профілю також планують для кожної вікової групи з перспективою на кілька днів у міру проведення занять, свят, розваг та підготовки до них, передбачаючи: з ким із дітей, з якою метою буде проведено цю роботу, які завдання пропонуються для вправлення дітей, які атрибути, матеріали, обладнання будуть використані.

Свята і розваги (фізкультурні, музичні, літературно-музичні) зазвичай плануються як окремий розділ чи додаток до річного плану роботи дошкільного закладу. Проте плани цих заходів мають бути у кожного спеціаліста, відповідального за цей напрям. Найзручнішою формою таких планів є графічна. Тут варто зазначити місяць, числа проведення, види і теми

дозвіль, вікові групи; у графі "Примітки" педагог робить записи про можливі зміни в строках, тематиці, підготовчу роботу (див. додаток 5). Сценарії дозвіль розробляються окремо.

Важливо узгоджувати зміст особистих планів вузьких спеціалістів з планами роботи вихователів.

Орієнтовна схема календарного планування навчально-виховної роботи вихователя за основними режимі моментами першої і другої половини дня

Перша половина дня			Друга половина дня*		
Ранок	Заняття	Прогулянка	Праця, самостійна художня діяльність	Розваги, ігри	Прогулянка
Ігри, бесіди, спостереження, праця, індивідуальна робота з дітьми та батьками; самостійна рухова діяльність дітей	Тема. Програмовий зміст. Матеріал. Хід заняття.	Ігри, праця, спостереження, спортивні ігри та вправи, індивідуальна робота з різних розділів програми, екскурсії, прогулянки. походи за межі дитячого садка, самостійна рухова діяльність дітей	Різні види праці (ручна, господарсько-побутова, в природі) в різних формах. самостійна художня діяльність дітей (образотворча, художньо-оформлювальна, мовленнєва, музична, театралізована)	Різні види театрів (ляльковий, тіньовий, іграшок тощо), ігри-драматизації, інсценізації, концерти, фізкультурні, музичні, літературні дозвілля	Ігри, спостереження, праця, індивідуальна робота з батьками, самостійна рухова діяльність дітей

* На другу половину дня можна запланувати і роботу занять гуртків згідно з планами керівників гуртків.

Додаток 2

Орієнтовна схема календарного планування освітньої роботи вихователя за видами дитячої діяльності та формами роботи педагога з дітьми

Ігрова діяльність	Різні види ігор: сюжетно-рольові, будівельно-конструктивні, драматизації, дидактичні тощо.
Навчально-пізнавальна діяльність	Заняття (тема, програмовий зміст, матеріал, хід заняття)

Трудова діяльність	Різні види і форми праці
Комунікативна діяльність	Індивідуальні, групові, колективні бесіди з дітьми на особистісні, морально-етичні теми, організація і розігрування ситуацій міжособистісного спілкування тощо
Пізнавальна діяльність	Спостереження, цільові прогулянки, екскурсії, дитяче експериментування, досліди, читання художньої літератури тощо
Рухова діяльність	Рухливі ігри, елементи спортивних ігор та вправ, фізкультурні свята і розваги; прогулянки-походи за межі дитячого садка, самостійна рухова діяльність дітей тощо
Гурткова робота	Тематика гурткових занять згідно з планами керівників гуртків
Індивідуальна робота з дітьми та батьками	Індивідуальна робота з дітьми з різних розділів програми (ігри, вправи, бесіди, розмови та інші форми), індивідуальні бесіди, розмови, консультації для батьків

Додаток 3

Орієнтовна схема календарного планування занять з фізичної культури, образотворчої діяльності

Дата	Програмові завдання (навчальні, розвивальні, виховні)	Обладнання, інвентар, (матеріали)	Хід заняття	Примітки
------	---	-----------------------------------	-------------	----------

Додаток 4

Орієнтовна схема календарного планування програмового матеріалу для занять з музичного виховання

Місяць, дата проведення заняття	Види музичної діяльності	Програмові завдання	Репертуар	Примітки
---------------------------------	--------------------------	---------------------	-----------	----------

Додаток 5

Орієнтовна схема планування свят і розваг (фізкультурних, музичних, літературно-музичних)

Місяць	Дата	Види і тема дозвілля	Вікові групи	Примітки
--------	------	----------------------	--------------	----------

Використана література

1. Закон України „Про дошкільну освіту” // Урядовий кур’єр. – 2001. – № 144. – С. 1-9.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – №1. – С.6-19.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» /Наук. керівник Кононко О.Л. – К.: Світич, 2008. – 430 с.
4. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі» // Дошкільне виховання . – 2010. – №10. – С. 3-6.
5. Планування роботи в дошкільних навчальних закладах Лист МОН № 1/9-455 від 03.07.09 року // Дошкільне виховання.- 2009.- №9.-С. 4-6.
6. Корж Т.М. Концептуальні засади Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах Київщини в 2009-2010 навчальному році. Ч. I. – С.4-13.
7. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. керівник О.Л.Кононко – К.: Світич, 2009. – 209 с.
8. Нечипорук Н.І. Особливості організації та планування навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах Київщини в 2009-2010 навчальному році. Ч. I. – С.13-38.

